

Beryktet stormnazist rømte til Argentina

108290

— Jeg gjør Vidkunn Quislings ord til mine. «Vi styrte landet i fem år. Og vi styrte det godt.»

Folk landet over hoppet i bådstolen onsdag kveld da den emigrerte gammel-nazisten Roald Astrup-Nielsen fra Bergen kom med denne dundrende avslutningen på Haagen Ringnes' TV-serie om de norske nazistene. En kraftigere understrekning av at fortsatt er alt ved det gamle hos aktive nazister fra krigens dager kunne man vel knapt fått.

Av ARNE SELLÆG

Blant eldre folk i Bergen som deltok i motstandsarbeidet under krigen, har onsdagens TV-program vakt sterke reaksjoner. Roald Astrup-Nielsen var ingen hvem som helst i Nasjonal Samling i okkupasjonsårene. Som prisdirektør i Bergen var han stadig på farten. Alltid kledd i uniform. Holdt taler og propaganderte for nazismen, tyskerne og Quisling. Han var stadig intervjuet i den nazikontrollerte pressen, og sto fram i annonser med oppfordringer til bergenserne.

— Det var ingen tvil om at Roald Astrup-Nielsen var blant de mest kjente nazister i Bergen under krigen, sier sjefssekretær Odd Strand i Bergens Tidende til Dagbladet. Strand har laget en rekke reportasjer fra okkupasjonen i sin avis.

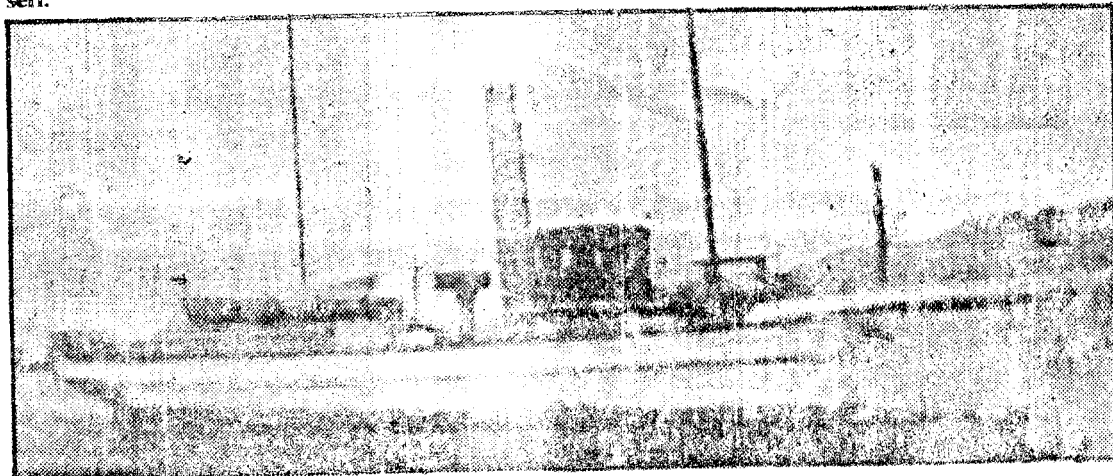
«Solbris»-affæren

Sommeren 1947 rømte Astrup-Nielsen sammen med tre andre landssvikfanger fra Espelandsleiren utenfor Bergen. Med den tidligere statsminister Christian Michelsens lystbåt, «Solbris», dro Astrup-Nielsen og 11 andre stormnazister over til Sør-Amerika. Først til Brasil der de satt internert noen måneder, og siden til Argentina.

Dette var opptakten til en ganske omfattende flukt og emigrering av norske nazister. Ar-

— Vi styrte landet godt, sa stormnazisten Roald Astrup-Nielsen i TV — en uttalelse som har vakt raseri.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

er krigens adferdsherrer som har
Saxlund som ikke fant nazi-
trekk i sine krefter i dag.

482,

— Jeg er glad jeg sto fram.
Jeg føler jeg har gjort noe viktig

Det viktigste er at vi får vekk
noe av tåketeppe som har ligget
over NS-medlemmenes hand-
linger, sier Eivind Saxlund.

300 nordmenn flyktet til Argen- tina

— Omkring 300 nordmenn
reimte til Argentina de første
åra etter krigen, fortel-
ler en av emigrantene,
Sophus Kahrs til Dag-
bladet på telefonen fra
Buenos Aires. Kahrs var
en av dem som flyktet med
Christian Michelsens gam-
le lystbåt «Solbris». Rolf
Astrup-Nilsen, kjent fra
TV-serien «Under Solkors-
ets tegn» var en annen
som var med på den fluk-
ten.

Av ARNE SELLÆG

Ifølge Kahrs er det nå 20
familier av de gamle norske na-
zistene som er igjen i Argentina.
Da kong Olav var på offisielt
besøk i landet høsten 1967, var
det 35 norske familier som ikke
ble invitert til det kongelige sel-
skapet. Erik Colban som den
gangen var norsk ambassader i
Buenos Aires, sier til Dagbladet
at det var krav fra den øvrige
norske kolonien i Argentina at
ingen gammel-nazister skulle
inviteres.

Det har nesten ikke vært no-
en kontakt mellom kolonien av
nordmenn som kom til Argen-
tina før krigen, og de gamle na-
zistene. Bare i den norske sjø-
mannskirken i Buenos Aires har
de av og til møttes.

Sophus Kahrs sier til Dag-
bladet at en del av de nord-
mennene som reimte til Argen-
tina, flyttet seinere til andre
land i Sør-Amerika som Urugu-
ay, Paraguay og Brasil. En del
dro også tilbake til Norge.

Forfatteren Jon Michelet omtal-
er denne spesielle norske imi-
grasjonen ganske inngående i

— Det er bare 20 familier av gammel-nazister i Argentina nå, hevder
Sophus Kahrs overfor Dagbladet. Kahrs var ivrig hirdmann som
brakte sykkelkjettinger til å slå motstandere med, forteller en av dem
som selv fikk smake kjetting-slagene. *Tull!*

den kjente boka «Jernkorset».
Han forteller at de mest kjente i
den norske nazi-kolonien i Argen-
tina etter krigen var Finn
Støren, eutanikminister i Qu-
isling-regjeringen, og Arne Høy-
gård som var kjent nazi-lege.
Ifølge Michelet kom de til Ar-
gentina med en småbåt i mars,
og fikk umiddelbart oppholdstil-
latelse.

Etter den vellykte flukten
med «Solbris» i juli 1947, var
det en rekke mindre båter som
dro fra Norge med nazi-flykt-
ninger. Høsten 1947 flyktet en
30-fots seilbåt, «Mi Casa», til
Spania med fire mann om bord.
Sju nazister flyktet med motor-
båten «Rex» til Tanger i Nord-
Afrika. Seks av dem dro videre
til Argentina. I 1949 forsvant
redningskøyta «Nord» fra Nor-

ge med nazister om bord. Den
dukket først opp i Tanger og si-
den i Buenos Aires. Den siste
flyktningeskuta som kom til Ar-
gentina ifølge Jon Michelet, var
«Ida II» som nådde fram til
Buenos Aires i januar 1950. Om
bord var familiene til flere
norske nazister.

En del av dem som flyktet
kom ikke så langt som til Sør-
Amerika. En av de mest be-
ryktede norske nazistene, Tryg-
ve Tomter, stabssjef i Rikshir-
den, forliste med en liten seilbåt
utenfor Jylland. Sein høsten 1948
ble naziskuta «Huldra» opp-
brakt i Oslofjorden på vei til ut-
landet, og ei motorskøyte ble
tatt på Stadthavet etter en dra-
matisk jakt, skriver Jon Mi-
chelet i boka «Jernkorset».

Elizabeth Skogen som har med-
virket i TV-serien, skriver nå tre
bøker om landssvikoppgjøret (to-
to: Se og Hør)

abilet

som terror, «en terror som var-
er ved fremdeles».

■ Sendings mest med-
rivende del var diskusjonen
mellom professor Ofstad og
Erik Saxlund, NS-medlem fra
1936 og frontkjemper som et-
ter krigen sonet 3½ år.

d samme furiose energi
som under den berømlige
disputten med Thorkild Han-
sen om Hamsun-boka hans,
prøvde Ofstad å få fram noe
om nazistenes etiske ansvar.
Hans moralfilosofiske poeng:
Et menneske har også ansvar
for sin uvitenhet og plikter å
søke viten. Hans tøffe spørs-
mål til motdebattanten: Om
denne hadde følt seg med-
ansvarlig for de verdslige nazis-
men endte i? Så vidt jeg opp-
fattet, ville ikke Saxlund gå
inn i en slik tankegang, men
innskrenket seg til å uttrykke
sin forferdelse over det han
fikk vite etter krigen.

...reaksjonen om nazistene og Nasjonal Samling ruller videre. Reaksjonene på fjernsynets serie «I solkorsets tegn» er svært sprikende. I gårsdagens «På Sparket» karakteriserte moralprofessor Harald Ofstad serien som skandaløst uansvarlig. De tidligere NS-medlemmene som har stått fram i serien mener serien for første gangen har gitt dem anledning til å legge fram sitt syn. — Vi har kjempet mot overmakten i hele etterkrigstida, sier Marna Pedersen.

Av THOMAS SPENCE

Gårsdagens TV-sending fikk en dramatisk opptakt minutter før programmet gikk på lufta. Forfatteren Jon Michelet forlangte en redegjørelse for at Eli Aanestad ikke fikk delta i panelet som forutsatt. Da han ikke fikk dette, ville han ikke stille opp med mindre han fikk beklage offentlig at Aanestad ikke deltok. Programlederne gikk med på dette i siste liten.

Rinnans tortur

— Nazistene har fått vise seg fram 4 kvelder på TV-skjermen. Det er en skandale at TV ikke tørde slippe til en kommunistisk motstandskvinne. Jeg kunne ikke sitte som en guttevalp og snakke om krigen når en som har kjent Henry Rinnans tortur ikke fikk delta. Hun hadde krav på en beklagelse, sier Jon Michelet.

Balegene gikk høyt under programmet. Harald Ofstad la for dagen sitt sædvanlige engasjement, og forlangte å få vite hvorfor ikke NS-medlemmene ikke søkte mer viten om sitt parti.

— Ingen ting er så farlig som god samvittighet. Dere svelger de grusomste forbrytelsene med god samvittighet, i stedet for å spørre hvordan dere kunne være så dumme, tordnet Ofstad.

Ikke forakt

Eivind Saxlund avviste beskyldningene. — Vi hadde ikke forakt for svake mennesker. Det er krigens seierherre som har vist forakt for de svake, svarte Saxlund som ikke fant nazitrekke i sine kretser i dag.

— Hårreisende at TV ikke tørde slippe til den tidligere frihetsforkjemperen og kommunisten Eli Aanestad, sier Jon Michelet (til høyre) til professor Harald Ofstad før «På Sparket» i går. Michelet nekter først å stille opp i programmet. (Foto: Geir Bolstad)

Både Saxlund og Marna Pedersen sa seg glad for at serien nå var avsluttet. — Det har vært en påkjenning for oss og våre familier, sier de.

— Jeg hadde ventet det verste. I stedet har jeg opplevd omfavnelser fra helt fremmede mennesker, sier Marna Pedersen.

— Jeg er glad jeg sto fram. Jeg føler jeg har gjort noe viktig

på vegne av en rekke mennesker som har kjempet mot overmakten helt siden krigen, sier Pedersen.

— De fleste har reagert som de alltid har gjort. En del positive hilsener har jeg likevel fått.

Det viktigste er at vi får vekk noe av taket som har ligget over NS-medlemmenes handlinger, sier Eivind Saxlund.

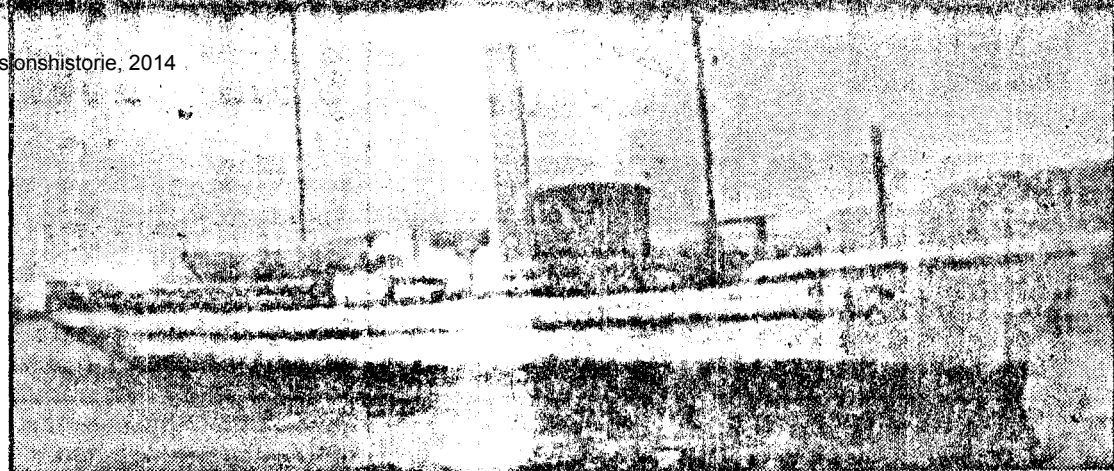
300 nordmenn

Sommeren 1947 rømte Astrup-Nielsen sammen med tre andre landssvikfanger fra Espelandsleiren utenfor Bergen. Med den tidligere statsminister Christian Michelsens lystbåt, «Solbris», dro Astrup-Nielsen og 11 andre stormazister over til Sør-Amerika. Først til Brasil der de satt internert noen måneder, og siden til Argentina.

Dette var opptakten til en ganske omfattende flukt og emigrering av norske nazister. Argentina var målet for de fleste. Der var det allerede et par hundre tusen tyskere som hadde rømt da Det tredje riket var i ferd med å bryte sammen. Også nazister fra en rekke andre land i Europa hadde rømt til Argentina. Utenom tyskerne var det spesielt mange italienske fascist- og en god del som hadde flyktet fra de baltiske statene, som hadde slått seg ned i Argentina.

Stormazister fra alle land

I Argentina fant nazister fra alle land seg til rette. Seinere også i nabostatene Uruguay og Paraguay, fasciske diktaturer av verste merke den dag i dag. Det var her Adolf Eichmann gjemte seg bort, og i Paraguay, skal fortsatt den beryktete Auschwitz-legen Joseph Mengele finnes. Det er også i dette landet at enkelte tror selveste Martin Bormann, Hitlers nestkommanderende, har holdt seg skjult i 35 år.

Dette er «Solbris» som norske stormazister brukte til flukten.

Det var også i Paraguay en av de andre aktørene fra serien om «Solkorset», Elisabeth Skogen fra Lier bodde i noen år. Hennes far var nazilensmann i Lier, som flyttet i 1949 sammen med kona til Argentina etter at straffen var sonet. Datteren Elisabeth som var 17 år da krigen var slutt, flyttet seinere til Sør-Amerika og etablerte seg som kosmetikk ekspert for et av de store internasjonale kosmetikkfirmaene. Hun er i ferd med å skrive ikke færre enn tre bøker om landsvikoppgjøret og sitt forhold til NS. Den første boka kommer i høst og heter «Aldri tilbake».

Tre igjen

Blant de 12 personene som i 1947 flyktet med «Solbris», er det tre som fortsatt er tilbake i

Argentina. Den ene er Astrup-Nielsen som har gjort karriere i et internasjonalt firma. Den mest kjente og mest fryktete av de som rømte, er Sophus Kahrs, i dag en mann på 62 år, men med samme holdning som kameraten Astrup-Nielsen. Begge er fortsatt troene nazister.

— Sophus Kahrs var en meget iherdig hirdmann i Bergen under krigen, og jeg har selv fått føle sykkeljettingen hans, sier Odd Strand. Han vil dermed ikke kalle Kahrs torturist, men en som opptrådte som ivrig vaktmenn under ulike demonstrasjoner. Kahrs var også frontkjemper på Østfronten.

Ved siden av disse to, er Olav Baavarsholm fra Brønnøy den eneste som er blitt igjen i Argentina fra «Solbris»-flukten. De øvrige er døde, eller har flyttet tilbake til Norge.

Elisabeth Skogen som har medvirket i TV-serien, skriver nå tre bøker om landsvikoppgjøret (foto: Se og Hør)

«Solkors»-serien nedsablet

THOR ELLINGSEN
SETT OG HØRT

■ ■ ■ — Vi har aldri gått til bunns for å finne ut av nazismen og vårt forhold til den.

Det var én av konklusjonene til professor i praktisk filosofi, Harald Ofstad, i På Sparket i går, der serien «I solkorsets tegn» var temaet. Om serien var professoren ikke nådig:

— Den har vært så skandaløst dårlig at det var uansvarlig å sende den!

Harde ord fra en mann som i mange år har hatt studiet av nazisme, totalitær ideologi og mentalitet som et hovedfelt.

■ ■ ■ I På Sparket fikk vi nettopp den konfrontasjonen og et forsøk på en avklaring som «Solkorsets»-serien ikke inneholdt.

Før Ofstad hadde også forskjellige personer som Inge-

borg Lyche og Jon Michelet ytret seg i samme retning: De fire programmene om de nordmenn som fulgte Quisling og Hitlers vei, var for snille. «For unnskyldende», ikke pågående nok i å stille spørsmål. Alt mens Hans Fredrik Dahl som historiker fant at det var modig av NRK å sende serien, fordi det dreide seg — for 35—40 år siden — om en sivil borgerkrig i Norge. Dahl fant at serien var et skritt som før eller seinere måtte tas — at representantene for den tapende part i den krigen fikk stå fram med sin sak offentlig.

Et av Michelets ankepunkter mot serien var at den gjorde for sparsomt bruk av historiske fakta. Marna Pedersen, som

deltok i serien som tidligere NS-medlem (14 år ved krigens utbrudd, framholdt bl.a. at i hele etterkrigstida har «jøsningene» etter behov blandet to nazist-begreper: Idealistiske og kriminelle nazister. Men fikk, ikke uventet, til svar at etter Landsvikanordningen var NS-medlemskap i seg selv kriminelt.

■ ■ ■ Gårdeagrens sending føltes altfor kort, både pga. stoffmengden og engasjementet hos deltakerne (og jeg vil tro hos mange seere). Og denne spøren var neppe alene om å merke den enorme avstanden i utgangspunkt og betraktningssmåte mellom f.eks. Ingeborg Lyche, som spurte om ikke norske nazister kjente til jødernes skjebne og tortur og drap på fengslende landsmenn — og Marna Pedersen, som på sin side talte om jøssingenes leifront mot nazistene, opplevd

som terror, «en terror som var-er ved fremdeles».

■ ■ ■ Sendingens mest medrivende del var diskusjonen mellom professor Ofstad og Erik Saxlund, NS-medlem fra 1936 og frontkjemper som etter krigen sonet 3½ år.

Med samme furiose energi som under den berømmelige disputten med Thorkild Hanssen om Hamsun-boka hans, prøvde Ofstad å få fram noe om nazistenes etiske ansvar. Hans moralfilosofiske poeng: Et menneske har også ansvar for sin uvitenhet og plikter å søke viten. Hans tøffe spørsmål til motdebattanten: Om denne hadde følt seg medansvarlig for de redslene nazismen endte i? Så vidt jeg oppfattet, ville ikke Saxlund gå inn i en slik tankegang, men innskrenket seg til å uttrykke sin forferdelse over det han fikk vite etter krigen.